

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора

Годованець Оксани Іванівни на дисертаційну роботу

Тарасенко Ірини Йосипівни на тему «Клініко-експериментальне обґрунтування антенатальної профілактики стоматологічних захворювань у вагітних жінок та їх дітей», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 41.563.01 при Державній установі «Інститут стоматології та щелепно-лицової хіургії НАМН України» на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю

14.01.22 – стоматологія

Обґрунтування вибору теми дослідження. Епідеміологічні дослідження свідчать про стабільно високу поширеність та інтенсивність ураження твердих тканин зубів у дітей України. Чимало зусиль наукової та практичної стоматології покладено на розробку нових дієвих методів діагностики та лікування карієсу зубів. Проте досвід розвинених країн світу показав, що найефективнішими, як із медичної, так і з економічної точки зору, методами боротьби з карієсом зубів є профілактичні методи.

Як відомо, закладка, формування і первинна мінералізація тимчасових зубів відбуваються під час вагітності. Саме в антенатальний період теоретично обґрунтованим є початок профілактики карієсу зубів у дітей. Опосередковано, через стан організму матері, створюються оптимальні умови для розвитку зубів дитини, що, своєю чергою, веде до формування карієсрезистентних твердих тканин зуба.

Для профілактики карієсу зубів у дітей надзвичайно важливим є надходження в період вагітності достатньої кількості солей кальцію, фосфору, фтору та інших мікроелементів. А тому, виправданим є призначення вагітним лікарських засобів, спрямованих на підтримання необхідної кальцій-фосфорної рівноваги та мікроелементного балансу з урахуванням індивідуальних фізіологічних особливостей.

Дисертаційне дослідження Тарасенко Ірини Йосипівни присвячене питанням антенатальної профілактики, яка має подвійну мету: покращення стоматологічного статусу та загального стану жінки, а також здійснення профілактики каріесу молочних та постійних зубів дитини, закладка яких відбувається у внутрішньоутробному періоді. Тому робота є актуальню та пріоритетною з точки зору формування стоматологічного здоров'я населення.

Дисертаційна робота є фрагментом комплексних науково-дослідних робіт Одеського національного медичного університету: «Розробка та оцінка ефективності засобів ангіопротекторної, ремінералізуючої дії та методів їх введення в комплексному лікування захворювань пародонту» (ДР № 0100U006457); «Розробка комплексних методів діагностики і лікування трансверзальних аномалій прикусу, скученості зубів та супутніх запальних процесів у тканинах пародонту дітей і підлітків» (ДР № 0103U007959); «Удосконалення діагностики, профілактики та лікування порушень процесів мінералізації твердих тканин зубів у дітей» (ДР № 0121U114421). Автор є безпосереднім виконавцем фрагментів роботи.

Наукова новизна, значення одержаних результатів для науки і практики. На основі багатопланових досліджень запропоновано та експериментально і клінічно обґрунтовано проведення антенатальної профілактики каріесу зубів, яка полягає в уточненні термінів та схеми введення карієспрофілактичних засобів у вагітних жінок.

Уперше в експерименті обґрунтовані оптимальні терміни введення профілактичних препаратів для анте- та постанатальної профілактики каріесу зубів. Проведено оцінку впливу антенатального введення фтористого натрію на біохімічні показники ротової рідини. Уперше проведено радіоізотопні дослідження з оцінки відносної питомої радіоактивності ^{14}C -гліцину на потомстві щурів, що дозволило встановити механізм карієстатичної дії фтористого натрію, введеного антенатально. Доведено, що найвищий рівень синтезу білка на тлі карієсогенних чинників є в тварин, які отримували

фтористий натрій протягом всього терміну внутрішньоутробного розвитку та під час лактації. У роботі показано, що анте- та постанатальне введення шурам комплексу препаратів натрій фтор, гліцерофосфат кальцію та «Аеровіт» більш ефективно, ніж введення їх окремо.

Уперше з метою антенатальної профілактики використано препарати «Кальцикер», «Алфавіт для вагітних», «Вітафтор», зубні пасти «R.O.C.S.», «R.O.C.S. Medical mineral», «R.O.C.S. Bionica» і «Lacalut fluor», що дозволило знизити у вагітних жінок приріст каріесу за 4 місяці спостереження на 0,92 (карієспрофілактичний ефект 29,8 %).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, достовірність одержаних результатів.

Представлені в роботі дані одержано в результаті грунтовного експериментального дослідження, яке складалося з трьох серій. У першій серії вивчався вплив та механізм дії фтористого натрію (NaF) на розвиток каріесу зубів у щурят, матерям яких проводили на різних термінах анте- та постнатального розвитку профілактику цим препаратом. Експеримент був проведений на 87 тваринах. Друга серія експериментальних досліджень проведена з метою визначення дії комплексу одонтотропних препаратів для анте- та постнатального формування карієсрезистентності – фтористого натрію, гліцерофосфата кальцію, комплексу вітамінів «Аеровіт» та їх композиції, в якій оцінювалася карієспрофілактична ефективність та проводився біохімічний аналіз ротової рідини і пульпи зубів щурів. Експеримент був проведений на 14 вагітних самках щурів. Окрім цього, у другій серії експериментальних досліджень вивчали ефективність одонтотропних препаратів за визначенням ступеня включення ізотопів ^{45}Ca та ^{14}C -гліцину в зуби, щелепи та стегнові кістки щурів, яким у II половині антенатального розвитку та під час лактації проводили профілактику каріесу. Експеримент проведено на 25 вагітних щурах. У третій серії експерименту було використано доступні сучасні профілактичні препарати останнього

покоління, які планували використовувати у клініці.

Поглиблені клінічні дослідження були проведені на 49 вагітних жінках віком 20-40 років та 45 дітей віком 2 роки. Визначалися стоматологічний статус пацієнток, біохімічні показники ротової рідини, функціональний стан мікрокапілярного русла тканин пародонту та бар'єрного захисту слизової порожнини рота. У ротовій рідині дітей досліджувався вміст кальцію, фосфору, магнію, активність уреази та лізоциму, а також ступінь дисбіозу.

Таким чином, використані в роботі методи є адекватними щодо поставлених завдань, відображають сучасний методичний рівень досліджень, що дозволило автору отримати вірогідні результати, дійти обґрунтованих висновків.

Практичне значення роботи. Запропонована патогенетично обґрунтована схема антенатальної профілактики вагітних жінок дозволяє істотно знизити ризик утворення каріесу та тяжкість його перебігу як у народжених дітей, так і у самих матерів. Результати дослідження впроваджені в лікувальний процес відділення дитячої стоматології та ортодонтії ДУ «ІСЦЛХ НАМН» м. Одеса, консультативно-поліклінічного відділення ДУ «ІСЦЛХ НАМН» м. Одеса, стоматологічного відділення №2 багатопрофільного медичного центру Одеського національного медичного університету.

Повнота викладення змісту дисертації в опублікованих працях. За матеріалами дисертації опубліковано 8 наукових робіт, із них – 5 статей, у тому числі 3 статі у фахових наукових виданнях України, 2 – в іноземному журналі, отримано 1 деклараційний патент України на корисну модель.

Оцінка змісту дисертації та автореферату, зауваження щодо оформлення. Дисертація викладена українською мовою на 188 сторінках друкованого тексту (основний текст роботи становить 155 сторінок) і складається зі вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку

використаних джерел та додатків. Список джерел літератури включає 321 працю (із них латиницею – 118). Робота ілюстрована 31 таблицею та 1 рисунком.

У *вступі* аргументовано доводиться доцільність і актуальність дослідження. Чітко сформульовано мету і завдання, вказано на зв'язок обраної теми з науково-дослідною тематикою Одеського національного медичного університету, висвітлено особистий внесок здобувача. Чітко зазначені наукова новизна та практична значимість роботи.

Розділ «*Огляд літератури*» висвітлений на 38 сторінках, містить 3 підрозділи. Здобувачем проведено детальний та повний аналіз літературних джерел із питань, що стосуються періодів формування зубів, факторів, що формують карієсрезистентність, та фактори ризику розвитку каріесу, анте- та постнатальної профілактика каріесу зубів. Матеріали розділу викладені в доступній формі, використані сучасні вітчизняні і зарубіжні літературні джерела. Розділ завершується підсумком, де автор підкреслює ключові моменти, що в них висвітлені.

Зауваження: рисунок 1.1 є зайвим, оскільки ілюструє загальновідомі дані.

Розділ «*Матеріали й методи дослідження*» викладено на 11 сторінках, ілюстровано 1 таблицею. Автор наводить обґрунтування мети дослідження, дизайн клінічних та експериментальних досліджень, детально розкриває суть клінічних і додаткових методів обстеження та їхнє практичне значення, надає лікувально-профілактичні схеми та їхню характеристику.

Зауваження: надто об'ємним є опис біофізичних методів дослідження.

Третій розділ дисертації під назвою «*Експериментальне обґрунтування термінів анте- та постнатальної профілактики каріесу зубів*» викладений на 15 сторінках, ілюстрований 5 таблицями, складається з 2 підрозділів.

У підрозділі 3.1 наведено результати експериментального визначення оптимальних термінів антенатальної профілактики каріесу фтористим

натрієм, зокрема вплив антенатального введення NaF на розвиток каріозного процесу, зміни біохімічних показників ротової рідини та пульпи зубів щурів, які отримували NaF у період внутрішньоутробного розвитку.

У підрозділ 3.2 описано вплив антенатального введення фтористого натрію на включення міченого гліцину в блок мінералізованих та м'яких тканин щурів.

Зауваження: відсутні.

Розділ четвертий, що має назву «*Експериментальне обґрунтування вибору комплексу препаратів для анте- та постнатальної профілактики каріесу зубів*» висвітлений на 18 сторінках, ілюстрований 8 таблицями, включає 3 підрозділи.

У підрозділі 4.1 проводиться вивчення карієспрофілактичної ефективності препаратів кальцію, фторидів та вітамінів при їх застосуванні в анте- та постнатальний період. Підрозділ 4.2 характеризує вплив комплексної анте- та постнатальної профілактики каріесу зубів на включення міченого кальцію та гліцину в зуби та щелепи щурів. 4.3 Здійснено експериментальне обґрунтування схеми анте- та постнатальної профілактики вагітних жінок з використанням комплексу препаратів останнього покоління, про що свідчать матеріали розділу 4.3.

Зауваження: деякі матеріали для наочності можна було подати у вигляді діаграм та графіків.

П'ятий розділ дисертації під назвою «*Клініко-лабораторне дослідження ефективності антенатальної профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей та їх матерів*» викладений на 15 сторінках, ілюстрований 17 таблицями та включає 3 підрозділи.

Підрозділ 5.1 демонструє поширеність, інтенсивність та структуру ураження основними стоматологічними захворюваннями у вагітних жінок. У підрозділі 5.2 описані біохімічні показники ротової рідини дітей та матерів при проведенні антенатальної профілактики.

Зауваження: деякі таблиці можна було б об'єднати та навести матеріал у вигляді діаграм та графіків.

У розділі «*Аналіз та узагальненнях результатів дослідження*» наведено детальний підсумок дисертаційної роботи, що висвітлює теоретичне та практичне значення отриманих результатів для наукової та клінічної стоматології. Здобувач лаконічно характеризує узагальнює основні результати власного дослідження, порівнюючи їх з доступними літературними джерелами.

Зауваження: відсутні.

Висновки, їх 7, написані конкретно, обґрунтовано, наведені кількісні показники і, загалом, є квінтесенцією виконаного дослідження. Вказують на необхідність широкого впровадження даних наукових розробок в клінічну практику. Підтвердженням цього також є наведені практичні рекомендації.

Принципових зауважень щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи немає. Подекуди звертали на себе увагу описки, граматичні та стилістичні помилки, проте їх наявність не зменшує значення та вагомість отриманих даних.

Автореферат і опубліковані праці повністю відображають основний зміст та результати дисертаційного дослідження.

В якості дискусії пропоную дисертанту відповісти на такі запитання:

1. Чи враховували Ви терміни закладки зубної пластини та зачатків зубів у шурів?
2. Що входило в базову терапію пацієнток групи порівняння?
3. Зміни яких ферментів, маркерів мінералізації, були найбільш інформативними?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Тарасенко Ірини Йосипівни «Клініко-експериментальне обґрунтування антенатальної профілактики стоматологічних захворювань у вагітних жінок та їх дітей» на здобуття наукового ступеня

доктора філософії за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія, виконана при науковому керівництві д.мед.н., професора Деньги О.В., є завершеною, кваліфікованою і самостійною, науковою працею. Отримані нові обґрунтовані результати, сукупність яких вирішує актуальне завдання сучасної стоматологічної науки і практики, їх результати розв'язують важливі наукові завдання.

За актуальністю теми, обсягом досліджень, викладеним у роботі матеріалом, обґрунтованістю та об'єктивністю висновків, науковою новизною і практичним значенням рекомендацій дисертація повністю відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.) щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, а її автор Тарасенко Ірина Йосипівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 - стоматологія за вирішення актуального наукового завдання – підвищення ефективності профілактики каріесу зубів у дітей та вагітних жінок.

**Офіційний опонент,
засідувач кафедри
стоматології дитячого віку
Буковинського державного
 медичного університету
доктор медичних наук, професор**

John Оксана ГОДОВАНЕЦЬ

Підпис *Годованець*
Начальник відділу кадрів
Буковинського державного медичного університету
27.08.2023

Годованець Оксана